

Preek over 1 Corinthe 11:17-34: Tafelmanieren

Broeders en zusters,

Vanmorgen al weer de derde preek over de Corinthebrief deze maand.

We hebben in de eerste preek nagedacht over de fanclubs in de kerk van Corinthe. Corinthe was een domineeskerk. De één liep helemaal weg met Paulus en de ander met Apollos. Paulus had voor die praktijken geen goed woord over. We behoren niet aan mensen toe, maar aan de Here Jezus.

In de tweede preek heb ik stilgestaan bij het gebruik van je vrijheid. Er waren Corintiërs die door aan de afgoden geofferd vlees te eten aanstoot gaven aan hun broeders en zusters en hen aan het twijfelen brachten. Zelfs als je feitelijk gelijk hebt, kan het nodig zijn om omwille van de liefde voor je naaste iets na te laten. Je mag je christelijke vrijheid niet misbruiken. We moeten zuinig zijn op elkaar en elkaars geweten niet kwetsen. We hebben ook gezien dat 'aanstoot geven aan een broeder' niet betekent dat iedereen die zich in de gemeente aan een of andere verandering ergert dan maar z'n zin moet krijgen. Dan zou er nooit iets mogen veranderen. Het is echt niet zo dat iedereen die geërgerd is in de gemeente meteen in z'n geweten wordt geraakt en het geloof dreigt te verliezen. Je ergeren aan iets waar jij het niet mee eens bent, kan ook gewoon eigenwijzigheid zijn. Wie zich op die manier ergert moet zich gewoon bekeren.

Boven deze derde preek heb ik 'Tafelmanieren' geschreven. Want er was nog meer aan de hand in deze gemeente van Corinthe. En dat had te maken met de manier waarop het Avondmaal gevierd werd in de gemeente. Ook daarover had Paulus nog een hartig woordje te spreken met de gemeente. Trouwens, deze woorden van Paulus over het Avondmaal zijn ook heel vaak een eigen leven gaan leiden, waardoor er hardnekkige misvattingen zijn binnengeslopen in de christelijke kerken. Ook daar willen we naar kijken in deze preek.

Eerst maar weer eens naar de situatie kijken daar in Corinthe. In de eerste christelijke gemeenten werd de viering van het Avondmaal meestal gevierd tijdens een zogenaamde Agapè-maaltijd. Een Agapè-maaltijd – een liefdesmaaltijd betekent dat – was een maaltijd waar de hele gemeente aan deelnam en ieder nam eten en drinken mee van huis. Dat eten en drinken werd normaal gesproken bij elkaar gezet en zo was er voor iedereen voldoende te eten. Logisch dat de rijken een grotere

bijdrage konden leveren voor zo'n maaltijd dan de armen in de gemeente. Maar zo'n Agapè-maaltijd was altijd een mooie gelegenheid om elkaar letterlijk het brood in de mond te gunnen. Het was een blijk van onderlinge liefde en zorg voor elkaar. Tijdens deze maaltijd waarin het voedsel onderling gedeeld werd vierde de gemeente ook het Avondmaal. Waarschijnlijk werd de maaltijd afgesloten met de drinkbeker, net zo als dat bij het Joodse Passcha gebeurde. Wanneer het brood gebroken werd is niet helemaal duidelijk.

Zo'n maaltijd was een feestelijk gebeuren. Het was gezellig, men had plezier samen. Men genoot van elkaars aanwezigheid en men genoot van het gezamenlijk geloof in de Here Jezus. Een Agapè-maaltijd had waarschijnlijk meer weg van een barbecue tijdens de wijkavond dan een gemiddelde kerkdienst. Zo ging het toe in heel veel gemeenten aan het begin van de kerkgeschiedenis.

Maar niet in Corinthe. In Corinthe werd wel een maaltijd gevierd, maar in plaats van dat de rijken hun overvloedige voedsel deelden met de minderbedeelden, zetten zij hun meegenomen etenswaar pontificaal voor hun eigen neus op tafel en deden zichzelf te goed aan al het lekkers. En zo ontardde een maaltijd die als liefdesmaal bedoeld was in een zwelgpartij. Sommigen gingen zover dat ze halfdronken werden. De rijken aten en dronken zich vol en voor de armen bleef er weinig over. Soms werd er niet eens gewacht tot iedereen aanwezig was. De armere arbeiders zullen wel langere werkdagen hebben moeten maken dan de welgestelden in de gemeente. Op deze manier hadden de gelovigen een gebruik uit de maatschappij in de kerk gebracht. In heel veel huizen was het namelijk de gewoonte dat de rijke boer apart at met zijn gezin, en het personeel, de arbeiders aten later ook op zichzelf. Zij zullen de restjes wel gekregen hebben. Die maaltijd van de arbeiders zal heel wat soberder geweest zijn, dan de maaltijd van de rijke boer.

Maar dat onderscheid dat in de maatschappij de normaalste zaak van de wereld is, hoort er nu net niet te zijn in de gemeente van Christus. Oog in oog met Christus is er geen verschil. Arm en rijk eten hetzelfde genadebrood. Voor God is er geen onderscheid. Niemand heeft een streepje voor.

Dat was de situatie in Corinthe en het zijn die misstanden die Paulus aan de kaak stelt. En dan is het meteen goed om te kijken wat Paulus' bezwaren zijn en ook wat zijn bezwaren niet zijn. Het is niet zo dat Paulus bezwaar heeft tegen het informele karakter van een Agapè-maaltijd. Blijkbaar geldt voor zo'n Agapè-maaltijd hetzelfde als een Joods Paasfeest. De maaltijd waar ooit de Here Jezus het Avondmaal

instelde. Dat was ook een maaltijd van gezelligheid, die meestal te midden van de familie werd gevierd. Dat het gezellig toe ging aan zo'n Agapè-maal was helemaal geen probleem. Er hing geen serieuze, ongemakkelijke, ernstige sfeer. Er is niets oneerbiedigs aan een blijde ontmoeting en zo samen te genieten van elkaars aanwezigheid. Nergens vinden we in de bijbel instructies dat het bij de viering van het Avondmaal zo ingetogen moet toegaan. Die vorm heeft de viering later pas gekregen en we mogen ons best eerlijk afvragen of dat wel zo bedoeld is. Nee, Paulus' kritiek op de Corintiërs had vooral te maken met het onderscheid dat er gemaakt werd tussen arm en rijk. En vooral het ongepaste gedrag van de rijken. Door hen werd er lustig op los gegeten en gedronken. En daar wil Paulus niets van weten.

Tegen deze achtergrond moeten we dan ook het volgende vers lezen:

Wie dus op onwaardige wijze het brood eet of de beker des Heren drinkt, zal zich bezondigen aan het lichaam en het bloed des Heren (27).

Dit vers is in de loop der eeuwen een eigen leven gaan leiden. En dit vers is ook voor velen een enorm struikelblok geworden om aan het Avondmaal deel te nemen. Veel mensen zijn zich gaan afvragen of ze wel waardig zijn om Avondmaal te vieren. En na ernstig onderzoek is men tot de conclusie gekomen dat zij zelf onwaardig zijn om deel te nemen. Maar dat staat er helemaal niet!! Het gaat niet om de vraag of jij als mens wel waardig bent om Avondmaal te vieren. Als dat de vraag zou zijn, dan zou het bij elke Avondmaalsviering leeg blijven aan de tafel. Niemand is uit zichzelf waardig om Avondmaal te vieren. Niemand is waardig. Ook niet als we verschrikkelijk ons best hebben gedaan om geen grove zonden te begaan. Als we zo met het Avondmaal omgaan hebben we het niet begrepen.

We moeten niet in onszelf gaan zitten graven of er in ons zelf toch nog redenen kunnen zijn die ons geschikt maken om aan het Avondmaal deel te nemen, dan doen we juist te kort aan de genade van Christus. Het is niet mijn eigen vroomheid, of mijn eigen zondebesef, of mijn eigen christelijke levenswandel die mij geschikt maken. Avondmaalvieren wil juist zeggen dat God onwaardige mens waardig verklaart dankzij Christus.

Paulus bedoelt niet dat wij waardig moeten zijn om Avondmaal te vieren. Hij bedoelt dat we niet moeten deelnemen aan een onwaardige Avondmaalsviering. In Corinthe was dat aan de orde. Die viering deugde niet. Dat was geen Agapè-maaltijd, dat was geen Avondmaal vieren. Wie daar aan meedoet eet op onwaardige wijze het brood

en drinkt op onwaardige wijze van de beker. Paulus wil de Corintiërs niet aanzetten tot zelfonderzoek, tot navelstaarderij, maar tot een eerlijke toetsing van de manier waarop het Avondmaal gevierd wordt. Wie zo Avondmaal viert, onderscheidt het lichaam niet (29). Het lichaam slaat in dit verband op de gemeente. Het lichaam van Christus. Als de bijbel over de gemeente als een lichaam spreekt, dan wijst dat altijd op de eenheid. In al zijn verscheidenheid horen de lichaamsdelen onlosmakelijk bij elkaar. De verschillende lichaamsdelen hebben elkaar nodig. En de viering van die Corintiërs was een ontkenning dat de gemeenteleden voor God allemaal gelijk zijn. De rijken verheffen zich boven de armen. En daar waar de viering van het Avondmaal een aanfluiting is geworden, eet men tot zijn eigen oordeel. Ook dat is weer zo'n vers waar we ons angstig bij voelen. Je hoort nog wel eens de reactie van mensen dat ze liever geen Avondmaal vieren uit angst dat ze zichzelf een oordeel eten of drinken. En bij dat oordeel wordt dan meteen aan het laatste oordeel gedacht. Alsof gelovigen, die op Christus vertrouwen, door een daad van onwaardig Avondmaal vieren toch nog verloren kunnen gaan. Als de zaken er zo voor staan, dan kun je inderdaad maar beter geen Avondmaal vieren. Maar ook hier moeten we even heel goed lezen. Paulus zegt in vs. 32 het volgende:

Maar onder het oordeel des Heren worden wij getuchtigd, opdat wij niet met de wereld zouden veroordeeld worden.

Als Paulus in dit verband spreekt over oordeel dan heeft hij het over tuchtiging. Tuchtiging – afkomstig van het Duitse woord ziehen (trekken) – wil zeggen corrigeren. God tuchtigt gelovigen om hen naar zich toe te trekken, juist om te voorkomen dat ze met de wereld veroordeeld zullen worden. Als een gemeente op onwaardige manier het Avondmaal viert en het lichaam van Christus niet onderscheidt en zich een oordeel drinkt of eet, dan dwingt die gemeente God tot correctie, met als doel dat de gemeenteleden niet veroordeeld zullen worden in het laatste oordeel.

Vandaar dat Paulus hier een verband legt tussen de zieken en sterfgevallen in de gemeente en de manier waarop het Avondmaal gevierd wordt. Blijkbaar had God hem laten zien dat dit verband hier aanwezig was. Dat kan dus. Maar nogmaals, God gebruikt deze ziekten en sterfgevallen om de Corintiërs tot zich te trekken. Maar niet de zaken omdraaien, alsof elke ziekte en elk sterfgeval een tuchtiging van God zou zijn. Als we dat zeggen dan hebben we een te grote broek aan. Dan gaan we op Gods troon zitten alsof wij wel even zullen zeggen waarom iemand ziek is of overlijdt.

Laten we eens proberen aan de hand van het onderwijs van Paulus een toepassing voor onszelf te maken.

De eerste vraag is: wat betekent het Avondmaal?

Volgens vs. 25 gebruiken wij het Avondmaal ter gedachtenis aan het lijden en sterven van de Here Jezus. Sommigen leggen dat woordje gedachtenis uit met 'denken aan'. Bij het Avondmaal moeten we denken aan wat de Here Jezus voor ons heeft gedaan. Anderen leggen het uit als 'mediteren'. Door intens aan het kruisoffer van Jezus te denken hoopt men gesterkt te worden in het geloof en vaak wordt het dan ook als teleurstellend ervaren als die ervaring uitblijft. Maar dat is allemaal veel te mager. Gedenken heeft in de bijbel een heel andere betekenis. Toen de moordenaar aan het kruis aan Jezus vroeg of Jezus hem wou gedenken als Hij in zijn koninkrijk kwam, toen vroeg hij niet of Jezus nog eens aan hem wou denken. Daar schiet je niet veel mee op. Hij vroeg ook niet of Jezus nog eens over hem wil mediteren. Hij verwachtte met dat woord gedenken dat Jezus handelend zou optreden. Of Jezus in actie wil komen voor hem. In de Psalmen zien we iets vergelijkbaars. *Ps. 25: 7: gedenk niet de zonden van mijn jeugd, maar gedenk mij naar uw goedertierenheid.* Ook hier vraagt David niet of God op een bepaalde manier aan hem wil denken, maar of Hij hem op een bepaalde manier wil behandelen. Op dezelfde manier wil het gedenken van Jezus' offer zeggen dat we maar niet even denken aan wat Jezus deed, maar dat het Avondmaal ons aanspoort tot handelen. Een leven toegeweid aan God. Dag in dag uit. Dus niet een christelijke wandel in de week vooraf aan het Avondmaal, maar een christelijke wandel iedere dag. En wat normaal gesproken gebeurt door de prediking van het Evangelie, gebeurt nu extra door brood en wijn. Als illustratie van wat het Woord zegt. In die zin is luisteren naar een preek net zo 'gevaarlijk' als eten van brood en wijn. Je kunt je een oordeel luisteren en een oordeel eten.

Bij het Avondmaal willen we ons toewijden aan Christus en aan de gemeente. Paulus verweet de Corintiërs dat ze het lichaam – de gemeente – niet onderscheiden. We mogen ons best in alle eerlijkheid afvragen als we niet deelnemen aan het Avondmaal of wij het lichaam wel onderscheiden. Avondmaal vieren is ook de eenheid van de gemeente vieren. We zijn één lichaam. We horen bij elkaar. En in die zin moeten we van het Avondmaal ook niet een individuele ervaring maken, maar juist een gezamenlijke ervaring. We belijden door aan te gaan dat Christus voor ons

stierf en we belijden dat we bij elkaar horen. Niemand een streepje voor, niemand een streepje achter.

Avondmaal vieren is ook vooruitkijken. Vooruitkijken naar de ontmoeting met de Here Jezus. De bruiloft van het Lam. De Bruidegom die zijn geliefde Bruid ontmoet. Wat een voorrecht om deel te mogen uitmaken van die Bruidsgemeente.

Avondmaalvieren is dat we die verwachting levend houden.

De tweede vraag: hoe vieren we het Avondmaal? De bijbel geeft geen voorschriften hoe we de viering moeten invullen. De viering mag onderdeel zijn van een gezellige maaltijd, de viering kan in een zondagse samenkomst gehouden worden. Er zijn ook geen voorschriften voor wat betreft eerbiedige stilte, of muzikale begeleiding. God kijkt vooral naar onze intenties, onze hartsgesteldheid. Staat Christus centraal en beleiden we de onderlinge band? Willen we door de viering gesterkt worden in ons geloof en ons toewijden aan de Here Jezus en aan elkaar?

De laatste vraag is voor wie is het Avondmaal?

Die vraag is helemaal niet zo moeilijk. We weten wel dat in veel kerken daar strenge regels voor opgesteld zijn. En soms wordt een kleine opkomst zelfs gezien als een goed teken. Dan nemen we de zonde tenminste serieus.

Ik ben blij dat wij in onze gemeente maar één voorwaarde stellen: Geloof je in de Here Jezus en neem je jezelf voor om Hem te volgen? Dat is het precies. Niet meer, niet minder. Als we dat doen dan nemen we natuurlijk onze zonde serieus, maar we nemen ook Gods genade heel serieus. Die lieve Heiland, die zijn leven gaf voor mij, die wil ik volgen. En het is die Heiland die een lichaam heeft, de gemeente. Hij kent mij door en door en weet dat ik er in m'n eentje niets van bak. Vandaar al die broertjes en zusjes met wie je samen Gods gezin mag vormen. Daar oog voor hebben, noemde Paulus het lichaam onderscheiden.

Broeders en zusters, ik heb deze maand drie preken gehouden. Eén preek over partijchap. We volgen geen mensen, maar we volgen de Here Jezus.

Eén preek over vrijheid. We misbruiken onze vrijheid niet. We kwetsen elkaars geweten niet.

Eén preek over tafelmanieren. We verwachten het van de Here Jezus, van Zijn offer. We wijden ons toe aan Hem en aan elkaar in de gemeente.

Genoeg om over na te denken. Neemt u het mee naar huis? En wilt u zichzelf heel eerlijk afvragen of God u door middel van deze preken iets te zeggen heeft. Ik hoop

en ik bid u dat dwars door de mensenwoorden heen de stem hebt mogen horen van onze Heiland. Hij nodigt ons uit, Hij biedt zich aan, Hij komt met Zijn onvoorwaardelijke liefde ook naar u en jou heel persoonlijk toe en roept je op: Volg Mij! Zullen we dat maar met z'n allen doen? AMEN

Juli 2014

G.P. Hartkamp

Wapenveld